

### מסורת הש"ס

(א) סנהדרין טו, ב (ג) [מס' שמחות פ"ב, א] [בערוך ערך עמד גורם ומטב, ד] [לעיל כא:]; (א) [לעיל טו, ב'ב צג:]; (ו) גיטין מ, א [לעיל טו, א] [נמלחמ' לזכר רשות הרבים מפקי' מבי' לבית מ"י, מ"י, (ע"י מוס' לעיל ע"י ד"ה מודל,]

**תורה אור השלם**  
1. הנהג' מוטלש'ך טלטלה גבר ונעטר עטתו.  
ישעיה כב ז

**גליון הש"ס**  
תוס' ד"ה והוא וכו' לא קאי אתרומה. ע"י עירובין דף נט ע"א מוס' ד"ה אפילו ענד:

**הגהות הב"ח**  
(א) גמ' כפר קטן ידון כמבוי מ"י: (ב) שם נגודי מנגדין כ"ל וזבית מ"י נמחק: (ג) תוס' ד"ה כפר קטן ידון כמבוי וטעמא: (ד) ד"ה אלו כ"י בדפוס המדיר מן ראיהו קצוה לה:

**מוסף רש"י**  
בית הפרס. הוא שדה שמתרס בה קבר דמתן (אבלות פ"ו מ"א) פירוש. אל הקבר הכי וכו' עושה בית הפרס מל' מענה מהל' אהל, וגזר רבנן שמה כמתה מתרסה אל העלמות ופירמין חלוצי המענה ויש חלון עטס כשעורה ויעברו ויפיקו, ועטס כשעורה מומחה כמעט ונעטס דהיינו היסט (פסחים צב: וכו"ז ב"ר ברכות יט) ואוקמו רבנן כל כניעות הקבר מהל' אהל כספק טומאה (נדה ו:). וע"י קטום כהן: בית הפרס, חל' מענה חל' אהל של מהל' אהל (מ"ק ה): לו: לשון דבר שצור ופוחל על שם שפסוקים בתולות (נדה ו:). דרוב נשים בתולות נישאות. רוב נשים שנעטס שנישאת לנעל, בתולות כן (רשב"ם ב"ב צב:).

**תוספות ר"ד**  
ת"ש המגרש את אשתו לא נחשב בשכונתה. פי' לפי שמכרת ברמיוותו ובקריעותו ושמה יבואו לידי עבירה. ואם היה כחן לא תדור עמו כמבוי. פי' שמה יבוא עליה וכהן אסור בגרושה [אם היה כפר קטן] זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון בשכונה: איבע"י להו מי נדחה בפני מי ת"ש דרנתיא היא נדחת מפני והוא אינו נדחה מפניה. ואם היתה חצר שלה נדחת מפניה איבע"י להו היתה חצר של שניה מהו. ת"ש היא נדחת מפניה דטלטלא דגברא קשה מדאיתתא: ת"ד ליה מנהג בנכסי אבהי. פי' שחיתו חתונה שתי בריה נכסי מלוג ובהן שגירש את אשתו מיירי ה"ו אינה נפרעת א"י של. ע"י אלהי. ולא ע"י עצמה שלא יתקברו בדבריהם. א"י ששת כ"י ד"ס לקמן לא מודקדין להו. ר"ס אמר שמותי משמתין להו

## האשה שנתארמלה

**ואם היה כהן**. אפילו לא ניסת: לא תדור עמו **במבוי**. שמה יבא עליה וכהן אסור בגרושה אצל ישראל כל זמן שלא ניסת תדור בשכונתו: **ואמר רב גרס**. ומהאי קרא שמעינן לה: **לו הימנה**. בהיותה תחתיו: **בנכסי אביה**. שהיו שגירש את אשתו קא מיירי: **אינה נפרעת**. הימנו ע"י עצמה שלא יקברו **בדברים: צאלל רבתי**. מסכתא היא וקורין אותה שמחות. וזו היא משנה ראשונה שלה הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו: **ארום וארוספו**. כהן היה: **והאמר רב נחמן סנה צאלל רבתי**. דמן האירוסין נפרעת על ידי עצמה: **דגייסי כהדדי**. מכירין זה את זה ברמזות וקריעות. בלע"ז פרויז"ץ: **בתנאי' זה כספ יוד של אצל**. ומקיימין השטר על פיו אע"פ שמת אציו צדור זה קטן: **שיאלם צהיטומא**. והוא סימן שניסת בתולה וכתובתה מאלתם כדלמרינן צירש פירקין: **יולא מבי' הספר**. כשהיינו למדין מינוקות צבית רבן. וזכולה מפרש טעמא בגמרא: **אלל אין נאמנין כו'**. דלפוקי ממונה הוא ובעינן עדות מעלייתא. וכתובה היינו טעמא דרוב נשים בתולות נישאות: **טעמד ומספר**. מקום הוי לו כאל' להספיד מתיו כשמולינן צבית קצרות שלו ולעשות שם מעמדות ומושבות שהיו עושין שצעה למת: **רבי יוחנן בן זרובא אומר נאמנים** לא גרסינן ליה במתני' אלא צהרייתא (ע"י) ולא אדריך מועמד ומספד קאי: **גמ' דשניה צביט**. ונמן עיינו שטרותו צכת יד אציו: **קיום שטרות מדרבנן**. דמדלורייתא לל' בעינן קיום דלמר ר"ל (לעיל דף יח:). עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן **צ"ד: הימנוהו רבנן דדרבנן**. צדצר שהוא מדכריהם האמינו ואין זה עוקר דבר מן הסוהר הס אמרו והס אמרו הס הנריכו קיום העדות והס הכשירו צו את אלו: **גלוי מלפא צעלמא סוא**. כלומר איך הדצר נעש' עדות אלא לפרסם שאל' הדין לאור בלא גמגום אפוטרופוס

עמנו על הגורן והמקום הזה בית הפרס ועד כאן היינו באין בשבת אבל אין אדם נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד<sup>א</sup> ומספד היה לפלוני במקום הזה: **גמ' אמר רב הונא בריה דרב יהושע** והוא שיש גדול עמו וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה אבל רבו לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה אבל אביו לא ואי אשמעינן רבתי אביו דשכיח גביה ורבו דאית ליה אימתיה אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא אימא לא קמ"ל כיון<sup>א</sup> דקיום שטרות מדרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן: **יזכור הייתי בפלוגית שיצאה בהינומא וראשה פרוע: מאי טעמא** כיוון דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא: **ישוהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה: ודלמא עבד כהן הוא מסייע ליה לר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי** אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ולא והתניא<sup>א</sup> יולא הימנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס

דצין וקשה לרבינו יצחק דצפ' נושאין על האנוסה (יבמות דף נט: ושם) מפרש הש"ס הא דאין חולקין תרומה לעבד משום דלמא אחי לאסוקיה ליוחסין מה כריך להאי טעמא הוה ליה למימר דאין חולקין אפי' אין מעלין שמה ישאל גס אחר שיתחרר כדפריך הכא הש"ס וכן מפרש התם הש"ס דאין חולקין לאשה צלה צעלה משום גרושה ומאי טעמא נמי דמאן דלמר חולקין וי"ל דלא שכיחא כולי האי שישאל תרומה אחר שיתחרר לא בתורת עבד ולא בתורת כהן כי ירא פן יצדקוהו ויפצור שהוא עבד ויזילו עליו קול עזבות ולא חיישינן נמי פן ימכרנו רבו לישאל וישאל תרומה שהרי מונוותיו על רבו ואין אדם מונוא ולא לו וכולי האי לא חיישינן כמי שישאל רבו או שישאל רבו אפוטרופוס

ר"ה ברי' דריי' אמר נגדיי נמי מנגדינן להו. אמר ר"י תנא באבל רבתי פי' מסכתא היא וקרי' אותה מוס' שמחות ומשנה ראשונה שלה זו היא הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו בדי"א בשנתגרשה מן הנשואין אבל נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לכו כח בה. והוא ארוס וארוסתו דאיתו קמי' דרבא אוקי רבא שליח ביניהו. פי' בפניו היו הוה יתיב ר"א ב"ם קמי'. א"ל למל' ליה למר כולי האי והא"ר: תנא באבל רבתי וכו'. א"ל ה"מ היכי דלא גיסי אהרדי הכא הוה חזינא דגיסי אהרדי. פי' שמכירין וא"ו ברמיוות ובקריעות: **בתנאי'** ואלי נאמנין להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן. פי' אפי' דבעינן רא' והנהיב בכשרות הכא נאמנין על ראיתן קטנותם משום דהוה מדבריו ודוקא להעיד בגודלן על מה שראו בקוטנן אבל להעיד בקטנותם לא פי' שאם יאמר הקטן לא כת"י שאבא אין ששתיקין דאמרי' אמאי משכ דבריו אבל כשתגילי ומעיד על ראית קטנותו אמרי' לא לא קדים עלי' שפיר לא הוה מסהיד בגודלן. נאמנין אדם לומר דא כת"י של אבא דא כת"י של רבי דא כת"י של אחי. פי' ומקיימין השטר על פיו. ואע"פ

## פרק שני כתובות

**ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי**. (י) דכיון דפנויה היא קיל ליה אצל אס נישאת אין כריך להחמיק אלא כרי שטונה דהיינו ג' צמים כדלמרינן צסוף פרק קמא דע"ז (דף כא.) דכיון דנישאת חמירא ליה אפי' וטעמא לפי שאין בני אדם מלזין שם ורגיל יותר לצא אצלה ודווקא כפר קטן אצל כפר צינוני לא: **רב הונא אמר נגודי מנגדינן** אהו. נראה לר"ת שכל אחד מממיר מצדדיו ואס חל אומר דנגדינן ליה צלא שמתא הוה מיקל טפי כדלמרינן צמועד קטן (דף יז.) וצפרק מקוס שנהגו (פסחים צב.) צמעדכא כי מחייב לורצא מרבנן מימנו אנגידא ולא מימנו אשמחא: **אלו נאמנין אהעיד בגודלן** מה שראו בקוטנן. משמע דמקיל לא מהימן אפילו דרבנן דצסוף ליה נאמנא בתרומה דרבנן קשה לרבי"א דלמר צפ"ק דפסחים (דף ד: ושם) דנאמנים על צדיק חמך אפי' נשים ועצדים וקטנים ופרץ מידי משאח אית צהו ונשמי הוילל וצדיק חמך דרבנן הימנוהו רבנן דרבנן וי"ל דהתם היינו טעמא משום דצדיק חמך הוא צידו לכן נאמן אפילו קטן דרבנן אצל קשה דהיכא צידו אפי' דלאורייתא אשה מהימנא צדפך המדיר (לקמן דף עב. ושם) תנן (י)

וקולה לה חלה וצניקור מעשים צכל יוס שאנו סומכין עליהן וי"ל דצירושלמי מפרש דצדיק חמך הוא טורח ונשים עלנזיות הן ולהכי אי לאו דצדיק חמך דרבנן לא הוו מהימני: **והוא שיש גדול עמו**. ר"ל קאי אחרומה צבתרומה סגי צבא כיון דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין ולהכי מוקי לה צתרומה דרבנן צבתרומה דלאורייתא כיון דסצר מל' דידן דמעלין מנמה ליוחסין כדלמרינן לקמן אינו נאמן אפי' יש גדול עמו הלכך צתרומה סגי צביהו לחודה וכל היכא צדעינן תרי מדרבנן סגי צבוא ואחר: **קריין שטרות דרבנן**. מימא כיון דמדלאורייתא אפילו אין עדים שיכירו חתימת העדים השטר כשר א"כ כל אדם שירצה יזיק ויכתוב ויחמוס מה שירצה ויגצה ממנו מודה שכתבו וטוען שהוא פרוע וקסצר האי תנא דמודה צשטר שכתבו לריך לקיימו והאי קיום הוי ודאי מדרבנן לא נמי כגון שנתקיים משדה אחת או משתי שדות ויולא מתחת ידי עצמו דלמר לעיל (דף ב.) דחיישינן שמה יזיק ומינה צריש גיטין (דף ג. ושם) מוכח דאפילו היכא דאין מכירין הסתמיה כלל הוי מדלאורייתא כמי שנחקרה עדותן צצ"ד: **פי' ודלמא עבד כהן הוה**. פי' ועכשיו נשתחרר וטולל שלא

ועכשיו נשתחרר וטולל שלא כדבר שהוא מדכריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראית קטנותו דילמא לא קום ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר או אין ראיתי הקטן עדות דה שאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה גונע בעדותו שאין מגיע לקרובי שום הנאה והפסד אלא מלחלה ולחלה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוא או לזהו או שהי' שניהם קרובים וי"ז אין נאמן להעיד על חתימתו שאין חיישינן ממך פ"פ קרובים. ואפי' דקיום שטרות דרבנן ראית קטן הוא וההשירו בהן חבמים. אבל לא עדות קרובים: **זכור הייתי וכו'** מיט' כ"ס דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אפי' דבמיד דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלע ההוב. וה"ה דבעינן שום הכא והוא שיש גדול עמו שפיר

פי' דברר שהוא מדכריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראית קטנותו דילמא לא קום ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר או אין ראיתי הקטן עדות דה שאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה גונע בעדותו שאין מגיע לקרובי שום הנאה והפסד אלא מלחלה ולחלה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוא או לזהו או שהי' שניהם קרובים וי"ז אין נאמן להעיד על חתימתו שאין חיישינן ממך פ"פ קרובים. ואפי' דקיום שטרות דרבנן ראית קטן הוא וההשירו בהן חבמים. אבל לא עדות קרובים: **זכור הייתי וכו'** מיט' כ"ס דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אפי' דבמיד דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלע ההוב. וה"ה דבעינן שום הכא והוא שיש גדול עמו שפיר

פי' דברר שהוא מדכריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראית קטנותו דילמא לא קום ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר או אין ראיתי הקטן עדות דה שאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה גונע בעדותו שאין מגיע לקרובי שום הנאה והפסד אלא מלחלה ולחלה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוא או לזהו או שהי' שניהם קרובים וי"ז אין נאמן להעיד על חתימתו שאין חיישינן ממך פ"פ קרובים. ואפי' דקיום שטרות דרבנן ראית קטן הוא וההשירו בהן חבמים. אבל לא עדות קרובים: **זכור הייתי וכו'** מיט' כ"ס דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אפי' דבמיד דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלע ההוב. וה"ה דבעינן שום הכא והוא שיש גדול עמו שפיר

פי' דברר שהוא מדכריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראית קטנותו דילמא לא קום ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר או אין ראיתי הקטן עדות דה שאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה גונע בעדותו שאין מגיע לקרובי שום הנאה והפסד אלא מלחלה ולחלה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוא או לזהו או שהי' שניהם קרובים וי"ז אין נאמן להעיד על חתימתו שאין חיישינן ממך פ"פ קרובים. ואפי' דקיום שטרות דרבנן ראית קטן הוא וההשירו בהן חבמים. אבל לא עדות קרובים: **זכור הייתי וכו'** מיט' כ"ס דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אפי' דבמיד דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלע ההוב. וה"ה דבעינן שום הכא והוא שיש גדול עמו שפיר

### עין משפט נר מצוה

קידא א ב ג מ"י פ"כא מהל' חסור ציאה הלכה כו סנה לאוין קמ טו"ע אה"ע סימן ו ספיק' ו וסימן קיט ספיק' יא: קיט ד מ"י שם טו"ע שם ס' קיט ס"ח: קב ה ו מ"י שם טו"ע שם ספיק' ט: קבא ז ח מ"י שם טו"ע שם ספיק' י: קבב ט ז מ"י פ"ו מהל' עדות הלכ' א ופ"ד הלכה ג סנה לאוין רטו טו"ע ח"מ ס' לה ספיק' ד ו וס' מ ספ"י ח וצבר אלפס עד צימות פ"ג דף יא (ע"ס): קבג ב מ"י פ"ו מהל' אשטו הלכה כה סנה עשין מת טו"ע אה"ע ס' לו ספיק' טו: קבד ל מ"י פ"כ מהל' חסור ציאה הלכ' טו טו"ע שם ס' ג' ספיק' ה: קבה מ מ"י פ"ח מהל' עצדים הלכה יח טו"ע י"ד ס' רסו ספיק' עא: קבו ב מ"י שם הלכה י ח טו"ע שם ספיק' ע:

**לעזי רש"י**  
פרויז"ץ [פרובינץ]. מכיר קרוב.

**תוספות ר"ד (המשך)**  
שמותו בעוד זה קטן. שנמצא שמעיד עכשיו כשהוא גדול על ראיתו קטנותו נאמן הוא משום דקיום שטרות דרבנן. וזכור אני באשתי פי' שיצאת בהינומא וראשה פרוע פי' והוא סימן שנשאת בתולה וכתובתה מאלתם כדלמרינן בריש פירקין. ושהיה איש פ' ויצא מבית הספר לטבול לתרומתו ושהיה חולק עמנו אבל זה כתב חבירי מודו בית הפרס אבל אינו נאמן לומר דרך ה' לאיש פלוני במקום הזה טעמד ומספר ה"י לפלוני במקום הזה. פי' דאפוקי ממונא הוא ובע"י עדות מעלייתא והיינו טעמא דכתובה דרוב נשים בתולות נישאות: אמר ר"ה ברי' דריי' והוא שיש גדול עמו. פי' דשני עדים צריך להעיד על חתימתו שיהיה כדלמא רבנן דבעינן שנים עדים על כ"ל חתימה וחתימה והכא אמר ר"ה דוקא ראית קטן א' הכשירו ולא ראית שני קטנים שהיו שניהם מעידין בגודלן על מה שראו בקוטנן אין נאמנים אלא בע"י שיהא א' גדול מעיד על ראית קטנותו. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גבי' פי' ונתון עינו בקטנותו מככת די אביו אבל רבו אימא לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה אבל אביו אימא לא ואי אשמעינן רבתי אביו משום דשכיח גבי' ורבתי אמתיה דא"ל אימתיה אבל אחיו דלא הא ולא הא אימא לא קמ"ל. כיון דקיום שטרות דרבנן. פי' דמלאורייתא לא בעי קיום דא"ר"ל עדים החתומים ע"ה נעשה כמי שנחקרה עדותן כבי"ד הימנוהו רבנן בדרבנן

פי' דברר שהוא מדכריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראית קטנותו דילמא לא קום ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר או אין ראיתי הקטן עדות דה שאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה גונע בעדותו שאין מגיע לקרובי שום הנאה והפסד אלא מלחלה ולחלה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוא או לזהו או שהי' שניהם קרובים וי"ז אין נאמן להעיד על חתימתו שאין חיישינן ממך פ"פ קרובים. ואפי' דקיום שטרות דרבנן ראית קטן הוא וההשירו בהן חבמים. אבל לא עדות קרובים: **זכור הייתי וכו'** מיט' כ"ס דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אפי' דבמיד דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלע ההוב. וה"ה דבעינן שום הכא והוא שיש גדול עמו שפיר

פי' דברר שהוא מדכריהם האמינוהו. ואין זה עוקר דבר מן התורה אלא הם אמרו והם אמרו. הם הצריכו העדות והם הכשירו בו אלו ודוקא באלו שהוא רגיל בהן הוא נאמן אבל על כתב נכרים אינו נאמן להעיד על ראית קטנותו דילמא לא קום ליה שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם בשטר או אין ראיתי הקטן עדות דה שאמר כי אני מכיר בחתימתו ודוקא הקרוב מעיד על חתימת הקרוב ואין זה גונע בעדותו שאין מגיע לקרובי שום הנאה והפסד אלא מלחלה ולחלה מגיעים. אבל אם היו העדים קרובים למלוא או לזהו או שהי' שניהם קרובים וי"ז אין נאמן להעיד על חתימתו שאין חיישינן ממך פ"פ קרובים. ואפי' דקיום שטרות דרבנן ראית קטן הוא וההשירו בהן חבמים. אבל לא עדות קרובים: **זכור הייתי וכו'** מיט' כ"ס דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מלפא בעלמא הוא לברר הדבר. פי' אפי' דבמיד דממונא לאו מהימן דלאו עליה בלחוד סמכי אלע ההוב. וה"ה דבעינן שום הכא והוא שיש גדול עמו שפיר